

LÕRP

NR.18

19. november 1999

Eesti Emakeeleõpetajate Seltsi väljaanne

Südasuvel Lapimaal

Kus käidi:

Soomes, natuke Norras ka.

Millal käidi:

6. – 13. juulil 1999.a.

Kes käisid:

Eesti Emakeeleõpetajate
Seltsi liikmed, sõbrad, tuttavad.

Miks käisid:

EES-il on tavaks suvel
reisida, vahel kodu-, vahel
välismaal.

Kuidas käisid:

Algul meritsi, siis maad mööda,
kokku u. 4000 km bussiga, mille
roolis äraütle mata süm paatne
Raigo.

**Emakeeleõpetajad on
uudishimulik rahavas, sestap
oli reisi eesmärgiks tutvuda
kirjandus- ja kultuurilooga
seotud paikadega
Soomemaal.**

Reisijuhid **Kaja** ja **Mauno** olid
kõik nõnda kenasti
organiseerinud, et ülejäänud
reisiseltskond võis kogu
tähelepanu vaid vaatamisele-
kuulamisele, mõtlemisele ja
meelde jätmisele pühendada.
Isetegemiseks jäi kõigest
hommikune ja õhtune
kõõgitoimkond.

Alustuseks uudistasime **Elias
Lõnnroti** ja **Aleksis Kiviga**
seotud paiku. Suviste "Kivi-
juhlate" tarvis korraldatud
esinemiskoht äratas soovi

etendusele ise sattuda ning
nõnda ehedat soomelikkust
sügavamini tunda.

Mini-Suomi pargis saime lahke
vastuvõtu osaliseks.
Ühemeheteater oma leidliku
kujundusega pakkus fantaasiale
lennuvõimalust, teatritüki
Põhjamaa -teemaline sisu oli
võrdselt huvitav nii eestlastest
kui ka soomlastest vaatajatele.
Teinud veel mitmeid peatusi,
uurinud kirikuid, vaatetorne ja
neist paistvat vaadet, jõudsime
Rovaniemisse. Otsima ei läinud
me küll jõuluvana, vaid Lapimaa
hõngu, saami kultuuri.
Sisenenud "**Kampsuherran
valtakunta**" piiridesse,
tundsime end lõpuks päral
olevat. Kirjanik **Oiva Arvola**,

keda Soome ja Lapimaa
ainukeseks saagakirjanikuks
nimetatakse, on kujundanud
paiga, mis hoolimata oma
varjamatust turismiobjektiks
olemisest ometi hinge poeb ja
meelde jääb. Pärast tollipunkti
läbimist ja kohaliku passi
saamist istusime
hingekosutuseks šamaaani
püstkojas, saime osa loitsust ja
kosutusjoogist. Sellele järgnev
kohvitund, mida kirjanikuhärra
oma loomingu esitamisega
sisustas, pakkus mõnusa
äratundmishetke, et lapimainegi
kirjandus naerab-nutab-muigab-
mõtleb nendesamade elu
põhiväärtuste üle, mis meile
kõikidele tähtsad on.

*Reisiseltskond Rovaniemi Ounasvaara mäel. Paremalt esimene
Mauno, tema selja taga Kaja ja jalge ees istub Piret.*

Arktikumi muuseum äratas soovi sinna veelkord tulla, võttes kaasa isiklikud ja koolilapsed – nõnda palju huvitavat oli vaadata.

Jõuluküla polaarpäikese paistel tundus ilus ja kommertslik. Aga pöörijoonel tegi foto küllap igaüks.

Törmänen oli põhja-poolseimaks ööbimispaigaks ja kuna veetsime seal lausa 2 ööd, sai see koduks. Heiskasime sinimust-valge lipu, jälgisime südaõist päikeseloojangut ja – tõusu.

Varahommikune ärkamine ja pikk sõit muutsid nähtud **Norramaa fjordid**, mäed, igilume ja **Põhja-Jäämere** sinimust-valged teokarbid veelgi lummuslikumaks.

Inari kirikus tajusime vast kõige enam saami hõngu ja ka seda, kui palju sellest meile hoomamatuks jääb.

Kiilopää kõrgusest alla vaadates võis mõelda Lapimaale ja laplasele, looduse ürgsele lõpmatussele ja inimese väiksusele selle sees.

Kirjanikepaar **Haakanate** kodu, Kalevala küla, Bomba küla, Kullamuuseum, kirikud ja kirikaiaid, Talvesõja muuseum, vapustav Kuhmo-talo ja palju muud süvendasid arusaama, kui suur maa on Soome, kui palju on Soomes vaadata, kui palju on Soome ajaloo tuulte käes kannatada saanud, kui palju on meis erinevat ja kui palju sarnast.

Nägime palju. Nägemata jäi saami rahvas ise – Karupesa saami rahvarõivis omanik oli siiski vaid kostümeeritud müüja. Kahju hakkas **põhjapõdrast**.

Esmakordselt kohtusime kiirtee ääres paikneva bensiinitankla juures, hiljem maanteel ja maantee ääres, Rovamiemis kirjanikuhärra juures, aga kõige rohkem igas suveniiride müügipunktis. Põhjapõdrast saab teha kõike: alates sõra külge kruvitud kronomeetrist ning lõpetades kribu-krabuga, kuhu põhjapõdra pilt peale joonistatud.

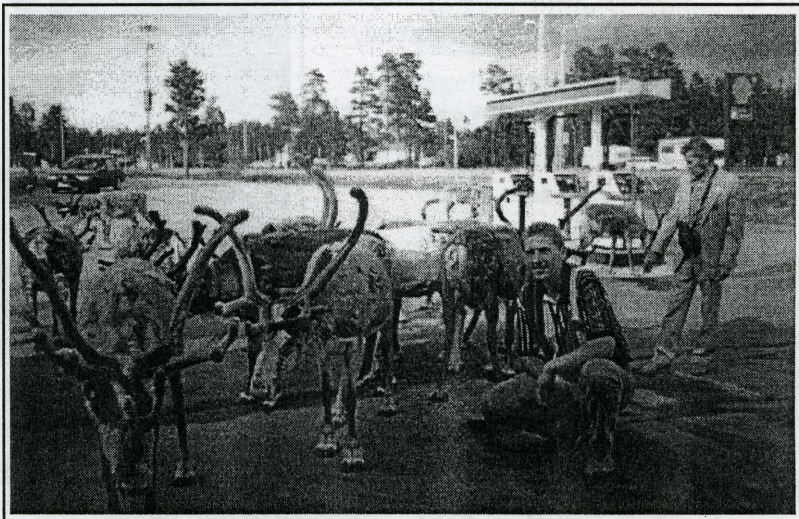
Ostmispalavik tabas vähemal või rohkemal määral kõiki, sest kaunist käsitööd või väikestki

nänni reisi meenutuseks endale ja kingituseks kodustele oli tõesti raske ostmata jätta.

Lõpuõhtul booli juures võisime vaid tänada väsimatut Maunot, suure vaeva nägijat Kaja ning üksteist samuti – sest mõnusa reisi tagab vaid mõnus reisiseltskond. Ja Soome tahaks jälle minna, kuna nii palju jäi veel nägemata.

Siinkohal tasub meenutada, et Mauno sõnul oleme oodatud Soome-Eesti laulu- ja tantsupeole.

Piret Järvela

Esimene kohtumine põhjapõdradega oli bensiinijaamas. Tanel ja Ivari lasksid end nendega koos pildistada.

Kampsuherra, kirjanik Oiva Arvola näitas oma kuningriiki.

Juhtkiri

Draamateater tegi ilusa liigutuse ja kutsus kõik eesti keele õpetajad 19. oktoobril tasuta etendusele. Enne veel räägiti, mis teatril kavas ja kuidas soodustusi välja kaubelda. Etendus polnud ka mingi ärapeetud, vaid uhiuus Henrik Ibseni "Rahva vaenlane". Teatri poolt pakutuga jäid kõik rahule, ometi kihises teatrimaja vaheaegadel nagu herilasepesa. Eesti keele õpetajad peaksid oskama ju teatris viisakalt käituda, aga sellist lärmi nagu sel korral pole küll varem kuulma juhtunud.

Milles asi? Kes selles möllus kõrvu kikitas, võis kuulda, et igas seltskonnas on kõne all üks ja sama teema - hindamine. Oli veerandilõpu nädal ja kõik hädas, kuidas ometi vajalikud hinded kätte saada. Sama tundide arvuga tuleb põhikoolis ju üks veerandihinne rohkem panna. Kolleeg Krista Mägi artiklit Õpetajate Lehes, mis ometi üks selge jutt, olid kõik lugenud. Ja kõik tema arvamustega sajabrotsendiliselt nõus. Ainult et, mis sellest kõigest kasu...

Vahetati kogemusi ja kiruti teadagi keda. See on kõigile nii selge, et pole mõtet korratagi. Kõige ebameeldivam üllatus on aga veel see, et gümnaasiumi lõpueksamina ei saa enam teha kirjanduse eksamit. Pole sellist õppeainet, katsuge aru saada. Siit edasi järeldub, et abiturientidel kaob igasugune huvi osaleda üleriigilistel keele ja kirjanduse olümpiaadidel. Olümpiaadide tase kannatab sellega kindlasti. On ju võitjad ikka kõige vanemad olnud. Ja miks see maailmakirjanduse õpiku teine osa ikka ei ilmu ega ilmu? Äkki pole sedagi enam vaja...

"Lõrp" esitas kolmele kirjandusnimesele küsimuse, mida nemad arvavad sellest, et eesti keskkoolis pole enam õppeainet nimega kirjandus.

Tiit Hennoste, Tartu Ülikooli õppejõud

"On raske uskuda, et ministeeriumis mõistus esineb. Keel ja kirjandus on kaks erinevat ainet. Iga loll saab aru, et on keele ja on kirjanduse inimesed. Kui need kaks on kokku pandud, siis ei tea üldse, mida see inimene teab."

Kuidas suhtute sellesse, et eesti keskkoolis pole enam õppeainet kirjandus?

Sirje Olesk, Kirjandusmuuseumi teadussekretär

"Ma ei tunne hästi seda probleemi, asi on tegelikult võõras. Niipalju kui sõbrad soomlased on rääkinud, on nemad ju sellega ammu harjunud. Ülikooli õppejõuna ütlen ma aga seda, et õpetage lapsed kirjutama ja rääkima, sest isegi need, kes on tulnud eesti filoloogiasse, seda ei oska. Samas on mingi eeldus, et eesti kirjanduslugu on koolis selgeks õpetatud. Viimasel ajal on selgesti tunda, et üliõpilastel on ka selles osas teadmistest kõvasti puudu.

Küsimus on tegelikult filosoofiline. Mida üldse 21. sajandi inimene teadma peab? Praeguste noorte teadmised on hoopis teistest valdkondadest kui meie põlvkonnal. Ja kes ütleb, et nad peaksid teadma neidsamu asju mis meie? Õige pea on Koidula ja Kreutzwald juba üle-eelmise sajandi kirjandus. Kui palju sellest teadma peaks? On ilmselge, et vanast ajast tuttavate teoste hulk peab järjest vähenema, sest uut tuleb ju järjest peale.

Ma arvan, et peab siiski keeleõpetusest eraldi olema mingi õppeaine, kus õpetatakse kirjandust kui kunstifenomeni. See võiks olla ehk ka koos kultuurilooga või midagi sellist. Üha vähem tuleks õpetada konkreetseid teoseid ja enam kirjandust kui protsessi. Mingid teosed peavad siiski jääma. Kirjanduse kaudu õpib noor inimene elu tundma."

Ain Kaalep, kirjanik

"Iseenesest mõistetavalt peab olema. Kirjandus on ju see õppeaine, mille kaudu areneb eneseväljendus. Sellepärast meie poliitikutud ongi nii rumalad ja ei oska midagi rääkida, et nad pole midagi lugenud.

Sel ajal kui mina gümnaasiumis õppisin, oli ka üks õppeaine. Ju selle nimi oli ka emakeel, aga õpetati kirjandust. Oli loomulik, et kirjaoskus oli omandatud juba enne

gümnaasiumi, sellega lihtsalt enam ei tegeldud. Lõpueksam oli kindlasti kirjand, aga kirjanduse eksamit tehti ka väga palju.

Praegu on üks väga vastik seisukoht. Räägitakse, et lastele tuleb õpetada emotsioone, mitte fakte. See on lollus! Lapse pea võtab kergesti vastu ja talle tuleb fakte õpetada. Väga rumal on, kui televisiooni mälumängu juht ütleb: "Prantsuse kirjanik Emiilie Soola."

Üks ilus näide on mul

kirjandusfaktide tundmise kohta. Käisime soomepoiste seltskonnaga Soomes Iisalmis, kus on kirjanik Juhani Aho sünnikoht. Seal ilmub jutustuse "Raudtee" peategelaste järgi kohalik ajaleht nimega "Matti ja Liisa", Aho-aegne rong seisab rööbastel ja nii edasi. Kohalikel elanikel on aga Juhani Aho ja Aleksis Kivi üsna omavahel segi, ei tea õieti midagi. Vanad eesti sõjamehed aga teadsid Ahost päris palju. Ja polnud mingid vaimuinimesed, üsna tavalised

töömehed, kel sõja tõttu koolid pooleli ja vangiski istunud. Soomlased hakkasid neid austama, sest nad olid targemad soome kirjanduses kui nemad ise. See on eestiaegne haridus.

Lastele tuleb õpetada võimalikult palju fakte. Isegi kui nad kohe ei oska nendega midagi peale hakata, siis pika elu jooksul läheb kõike vaja. Kirjandus peab koolis eraldi õppeainena olema, sest see on aine, mis annab silmaringi ja eneseväljenduse."

Meie kandi "haige" eesti keel

Kui meie riigi president Lennart Meri Eesti Emakeeleõpetajate Seltsi sügispäevadel aasta tagasi soovitas õpilastel koguda keeleapse, siis Jõhvi Gümnaasiumi põhikooliõpilastele meeldis see mõte väga. On ju meie kandi eesti keel väga "haige".

Me ei tea, kas meie linnades (Jõhvis, Kohtla-Järvel) on mõni ametnik, kelle töökohustuste hulka kuulub avalikes kohtades olevate siltide tekstide eelnev nõuanne ja kontroll või ei, kuid see peaks olema linnavalitsuse auasi, et "nisutekstdid" kaoksid.

Järgnevalt kimbuke näiteid, mida me päevast päeva kohtame tänavatel ja kauplustes.

Hotel NELE (pro hotell)
välja arvatud AS Eesti Põlevkivi
TENINDAV (?) transport
kauplus WALKING

Lidia (pro Lydia) Koidula tänav
Bebemarket

kauplus KLOK (tegemist on
kellakauplusega)

sea pearullad (pro
seapearulaad)

seakamararulad

Mõiza vorst (Mõisa vorst)
peet (pro pett)

veri vorst
soolapulgat
Mesikäpp (Mesikäpp)
nisuhelped
halvasai
sajakaste (pro saiakaste või
sojakaste?)
majustus
kivi (pro kiivi)
banan
joourt
maionees
koomid (pro kommid)
biskvit
pihvidikt
massa (kohupiimamass)
meeste ja naiste lõikus (silt
juuksuritöökoja uksele)

Kuidagi võiks veel aru saada sellest, kui keelehariduseta müüja paneb vigase sildi üles. Valitsus ju veel ikka ei nõua nende keeleoskust ja nii me siin Ida-Virumaal ei saa eesti keeles oma ostusid sooritada. Kui vahepeal müüjad vähemalt püüdsidki aru saada ja ka kõnelda, siis nüüd on vastupidine tendents. On märgata isegi ülbust ja ostja ignoreerimist. Milleks õppida eesti keelt, kui keegi ei nõuagi seda?

Aga kuidas mõista igasuguseid vigaseid trükitud reklaame, mille

valmimise juures peaks ikka rohkem inimesi osalema? Nii reklaamis Virumaa Nädalaleht üht tegelast valimiskampaania käigus 17-sõnalise lausega, kus oli 5 kirjavahemärgiviga. Või AS ORTI trükitud reklaam annab teada järgmist: PRÄNIKUD – 17.- EEK; KRENDEL – 25.- EEK.

Õpilased kandsid vigaselt kirjutatud teksti kaardile, lisasid kuupäeva ja leidmise koha ning tõid kooli. Nii neid kogunes kevadeks umbes sadakond. Maikuus saatsime oma kogutud materjali Eesti Keele Instituudile.

Tore on, et pärast meie artikli ilmutumist kohalikus lehes oleme saanud positiivset vastukaja ajakirjanduses (Põhjarannik, Sõnumileht) ja on tulnud lugejate kirju kooli. Samuti tänas meid Jõhvi linnavalitsus ja lubas oma kontrolli tõhustada.

Õpilastele selline töö meeldis. Kavatsime jätkata kirjavigade korjamist ka sel õppeaastal, sest Ida-Virumaal on veel pikk tee alati õige eesti keele kasutamiseni.

Vallo Reimaa

Jõhvi Gümnaasiumi direktor

Lenna Prisk

Jõhvi Gümnaasiumi õpetaja